

Katar girdabından çıkış yolu

Doç. Dr. BURAK COP

İstanbul Kültür Üniversitesi

İkinci Dünya Savaşı bittiğinden beri Orta-doğu siyaseti, zeminin kayganlığı ve dengelerin/ittifakların hızlı değişimiyle bilinir. Vekâlet savaşları olarak adlandırılan çok taraflı çatışma dönemlerinde değişimin hızı büsbütün artar. 1975-90 arasındaki Lübnan iç savaşı bunun çarpıcı bir örneğiydi. 2011'den beri Suriye'nin maruz kaldığı saldırganlık da bir vekâlet savaşı başlatarak yerel, bölgesel ve küresel güçler açısından Lübnan iç savaşındakine benzer bir manzara doğurdu.

Bu karmaşık manzara Filistin sorunu, enerji rekabeti, İran-S.Arabistan husumeti gibi meselelerden ötürü zaten büyük bir istikrarsızlık havzası olan, özellikle de radikal İslamcı terörizmin küreselleşmesi örneğinde görüldüğü üzere sürekli çatışma üreten Ortadoğu'yu büsbütün bir belirsizlik girdabına soktu.

2011'den beri Suriye savaşı temelinde şekillenen kaypak zeminde kalıcı olmayı başaran az sayıdaki eksenden biri Türkiye ve Katar arasında. Bunun pragmatik sebepleri olduğu kadar ideolojik bir temeli de var. Katar, İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) örgütlenmesinin ve o çizgiye yakın Hamas'ın destekçisi. AKP'yi de İhvan'ın Türkiye şubesi olarak tanımlamak mümkün (parti kadrolarının bunun farkında olup olmaması önsiz bir ayrıntıdır).

Topraklarının tamamına yakınında egemenliğini yeniden sağlamış olan Suriye Arap Cumhuriyeti'ne düşmanlık takıntısını bırakması halinde Ankara'nın Şam, Bağdat ve Tahran ile -Suriye'nin ulusal bütünlüğü başta olmak üzere- pek çok uzlaşma zemini oluşturma potansiyeli yüksek.

AKP rejimi ile Katar arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler her geçen gün Katar'ın lehine asimetrik bir fial alıyor. 80 milyonluk Türkiye, gücünün tek kaynağı gaz rezervleri olan 3 milyonluk Katar'ın peşine takılmış durumda.

Katar'ın nüfuzu artıyor

Katar sermayesinin Türkiye'deki yatırımları (dolayısıyla nüfuzu) artıyor, lüks uçak hediye edilmesi gibi vakalar Türkiye'yi yönetenlerin Katar'a angajmanı güçlendiriyor, gitgide ağırlaşan ekonomik kriz ortamında bu ülkeden gelen/gelecek destek (Katar Emiri Tamim Bin Hamad geçen yaz Türkiye'ye 15 milyar dolarlık doğrudan yatırım yapılacağını açıklamıştı), Hamad rejimiyle olan rabitasını AKP için vazgeçilmez hale getiriyor.

Ortadoğu'da zeminin kayganlığı Türkiye'nin bir çıpaya ihtiyacı olduğu anlamına geliyor. Bu doğrultuda önemli bir proje CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu tarafından 24 Haziran seçimleri öncesinde dile getirilmişti. Geçen yıl mayıs sonu - haziran başında yaptığı bir dizi açıklamada K-

ılıçdaroğlu, CHP iktidarında Türkiye, Suriye, Irak ve İran'ın katlımlıyla Ortadoğu Barış ve İşbirliği Teşkilatı'nın (OBİT) kurulacağını vaat etti.

Gerek 24 Haziran seçim sonuçları, gerekse yerel seçim sathı mailinde oluşumuz sebebiyle OBİT projesi gündemde hak ettiği yeri alamadı, alamıyor. Üç komşusuyla kuracağı bir uluslararası örgütün, Türkiye'nin Ortadoğu'nun kaygan zeminindeki çıpa ihtiyacını karşılamaya yönelik şu ana kadarki en somut ve en rasyonel, hatta bu özellikleri haiz yegâne siyasi proje olduğu ise aşikâr.

Topraklarının tamamına yakınında egemenliğini yeniden sağlamış olan ve ülkesini terk etmeyen yurttaşlarının büyük kısmının desteğine sahip bulunan Suriye Arap Cumhuriyeti'ne düşmanlık takıntısını bırakması halinde Ankara'nın Şam, Bağdat ve Tahran ile -Suriye'nin ulusal bütünlüğü başta olmak üzere- pek çok uzlaşma zemini oluşturma potansiyeli yüksek. Ancak Katar'ın yörüngesine girmiş, İhvan enternasyonalizmi iddiasını terk etmemekte ısrar eden, dahası Suriye'nin kuzeyindeki

belli başlı toprak parçalarında, ÖSO adı altında bir araya getirdiği cihatçı örgütlere kol kanat germeye devam eden AKP rejiminin Şam'la ilişkileri onarma arayışına girip girmeyeceği belirsiz.

Coğrafi ortaklık

Türkiye'nin üç komşusuyla coğrafi ortaklık temelinde kuracağı ve önce ekonomik, ardından siyasi işbirliğini güçlendirme potansiyelini barındıracak olan böylesi bir örgüt, Soğuk Savaş koşullarında yükselen Nasırcı Arap milliyetçiliğine karşı İran ve Irak'la kurulan Batı yanlısı Bağdat Pakti'nden (sonradan CENTO) bütünüyle farklı bir amaca hizmet edecektir. 1950'lerdeki örgütlenme, Ortadoğu'da Sovyet nüfuzunun yayılmasına karşı Batı kampının çıkarlarına hizmet eden bir girişimdi. Söz konusu ettiğimiz örgütlenme ise tam tersine, Kılıçdaroğlu'nun geçen yıl bir toplantıda kullandığı ifadeyle "egemen güçlerin bölgede istediği gibi at oynatmasına izin vermeyecek" bir seçenektir.

Mısır, S.Arabistan ve Katar gibi bölgesel güçlerin içinde yer almayacağı, ancak sonuçları itibarıyla Türkiye'nin Mısır-S.Arabistan eksenine ilişkilerini düzelterek, Katar'la da daha simetrik bir ilişki modeline geçmesini sağlayacak olan bu örgütlenme, erken cumhuriyet döneminin ferasetli Ortadoğu politikasının günümüze uyarlanması anlamına da gelecektir.